

**Sindikata visokog obrazovanja i znanosti
AKADEMSKA SOLIDARNOST**

**VISOKOŠKOLSKI SINDIKAT SLOVENIJE
pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani**

**Skupina
ANGAŽIRANI**

Rezolucija protiv privatizacije javnog visokoškolskog obrazovanja

Danas svjedočimo restrukturiranju i ekspanziji kapitalističkog sustava koji načine stvaranja i crpljenja bogatstva te odnose moći vraća na razinu od prije Drugog svjetskog rata. Cilj tih procesa je povratak apsolutne moći i bogatstva kapitalističkim vlasničkim elitama koje su – zbog stagnacije tradicionalnih načina proizvodnje i iscrpljenih mogućnosti za povećanje profita – u sedamdesetim godinama 20. stoljeća potražile nove načine akumulacije kapitala. Između ostalog i pomoću novog organiziranog napada na (već ionako okrnjena) ljudska i radnička prava, te privatizacijom javnog dobra. Stoga umjesto o punoj socijalnoj državi blagostanja (koju je poznao socijalizam) i minimalnoj socijalnoj državi blagostanja (koju je dopustio zapadni kapitalizam u fazi zaključivanja privremenog i kontroliranog socijalnog mira), govorimo o *korporativnoj državi blagostanja*.

U tom kontekstu provodi se komercijalizacija i privatizacija javnog školstva. Pod utjecajem Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), industrijskih lobija i financijskih institucija kao što su Svjetska banka (WB) i Svjetska trgovinska organizacija (WTO) preoblikuje se ideja javnog školstva. Pritom posebnu ulogu imaju prijedlog *General Agreement on Trade in Services (GATS)* iz 1995. i *Memorandum on Higher Education in the European Community* iz 1991. U tim se dokumentima obrazovanje više ne shvaća kao ljudsko pravo. Ono nije više u domeni svima dostupnog javnog dobra nego postaje usluga podređena tržišnim zakonitostima. Time je obrazovanje pretvoreno u vrstu proizvoda, što znači da je automatski isključeno iz javnog dobra i premješteno na rašireno tržište uslužnih djelatnosti gdje postaje jedno od oruđa akumulacije privatnog kapitala. Prepušteno je tržišnim zakonitostima ili akumulaciji privatne dobiti, što diskriminira većinu stanovništva, bez obzira na to što je školstvo još uvijek financirano iz javnog proračuna koji se većinom puni porezom od dohotka, a ne porezom na dobit. Kada obrazovanje postane tek usluga, korporativna država blagostanja sama sebe razrješuje odgovornosti koju ima prema svojem stanovništvu s obzirom na osiguravanje svima dostupnog i kvalitetnog obrazovanja. Time ona sebi prividno osigurava elegantan uzmak pred obavezom financiranja javnog obrazovnog sustava.

Financijska sredstva koji vlade Republike Hrvatske i Republike Slovenije namjenjuju javnom školstvu prelijeva se u privatne projekte (privatna učilišta) i *spin-off* poduzeća koja se danas uz njega vezuju, kao i u korist novouspostavljenog privatnog školskog sistema. Na taj način neoliberalna država *namjerno reže* i sustavno smanjuje sredstva javnim sveučilištima i stvara *umjetnu krizu* na području njihovog financiranja jer samo tako može prisiliti javna sveučilišta da se otvore i podrede interesima privatnog kapitala te da se i sama pretvore u komercijalne ustanove.

Radi se o tihoj privatizaciji javnih sveučilišta koja se manifestira kroz drastično reduciranje javnih proračunskih sredstava. U tom kontekstu sveučilišta se prisiljavaju da izgubljena sredstva nadoknade:

- 1) uvođenjem školarina, čime se, između ostalog, stvara novo tržište za privatne banke;
- 2) sklapanjem »javno-privatnih partnerstava« s privatnim kapitalom, koja stavljaju javna sveučilišta u podređen položaj.

Svjedoci smo, dakle, komercijalizacije javnog dobra. Školarine ograničavaju dostupnost obrazovanja i pritom nerijetko radikalno transformiraju obrazovni i istraživački proces jer uvode ekonomsku logiku u prostor javnog dobra i u sferu stjecanja znanja. Javno-privatna partnerstva praktično djeluju u izričitu korist privatnih poduzeća jer ona, prijenosom zahtjevnijih i skupljih istraživačkih projekata na sveučilišna središta, više ne trebaju financirati vlastitu, sve skuplju, istraživačku infrastrukturu (kao što su, primjerice, razvojni laboratoriji) ni vlastitu radnu snagu. Budući da se privatna sveučilišta financiraju novcem poreznih obveznika, s kojim pokrivaju troškove održavanja infrastrukture i/ili skupih studijskih programa te eventualnih istraživačkih projekata – od školarina i drugih komercijalnih izvora ostaje im više čiste dobiti koju, naravno, ne vraćaju nazad u zajedničku državnu blagajnu.

Radi se o tipičnoj akumulaciji kapitala koja, dakle, parazitira na podruštvljavanju troškova i privatizaciji dobiti, pri čemu treba imati u vidu da privatna sveučilišta nisu nužno registrirana kao poduzeća s profitnom djelatnošću, te su iz tog razloga također oslobođena plaćanja poreza kao što je porez na dobit. Pritom je potrebno uzeti u obzir činjenicu da većina novca potrebnog za djelovanje sveučilišta i istraživačkih programa još uvijek dolazi iz javnog proračuna. Zato možemo govoriti o *podruštvljavanju troškova privatnih vlasnika kapitala na račun daljnjega siromašenja i aproprijacije javnog proračunskog novca*.

Drugi se smjer invazije interesa privatnog sektora u javno obrazovanje (te iz toga proisteklo pretakanje javnog proračunskog novca u privatne džepove) manifestira prilikom implementacije novih obrazovnih programa koji se više ne temelje na prenošenju cjelovitog i produbljenog znanja, nego na vještinama i kompetencijama izrazito tehnicističkog karaktera. Na taj način privatni sektor troškove koje bi imao sa svakim usporednim osposobljavanjem vlastite radne snage (na fleksibilnim i iz tih razloga vrlo protočnim, te tehnološki ubrzano mijenjajućim, radnim mjestima) jednostavno – preko novih programa koji su nametnuti sveučilištima – prenosi na javni proračun, time ih podruštvljava, iz čega pak proistječe povećana akumulacija privatnog profita.

Dakle, korporativna država blagostanja sve se više isključuje iz financiranja javnog sektora, proizvodi umjetne krize i potihlo privatizira sveučilišta. Budući da javna proračunska sredstva koja otkida javnim sveučilištima preusmjerava u osnivanje i održavanje privatnih, ona ujedno stvara uvjete za razvoj privatnih i profitno usmjerenih sveučilišta. Neoliberalna država (Hrvatska i Slovenija također) na taj način podriva javne institucije i prisiljava ih da se konfrontiraju s novoosnovanim privatnim institucijama. Država u prvom redu brine za širenje tržišta, a time i za akumulaciju privatnog kapitala na područjima gdje to do sada nije bilo moguće. Neoliberalna država ojačava interese privatnog kapitala i siromaši javno školstvo i na taj način da privatnim i profitno usmjerenim obrazovnim institucijama, prilikom njihova osnivanja, pruža za to potrebnu koncesijsku financijsku pomoć. Ona toj vrsti ustanova također pomaže prilikom kupovine objekata i održavanja pomoćne infrastrukture, što dovodi

do daljnjeg pretakanja sredstava iz javnog proračuna u novoustanovljeni privatni sektor. K tome se privatnim sveučilištima, usprkos njihovim izdašnim ili vjerojatnim izvorima privatnog financiranja, omogućuje sudjelovanje na natjecajima za javna sredstva, čime ih se izjednačava s javnim sveučilištima po pitanju prava na crpljenje javnih proračunskih sredstava namijenjenih sufinanciranju istraživačkih i drugih stipendija, publikacija, istraživačkih programa i drugih projekata, uključujući i studentske aktivnosti.

Djelovanje neoliberalne države u korist uspostavljanja i osnaživanja privatnog sektora ideološki se podupire pozivima na *racionalizaciju*, pri čemu se, po mišljenju vladajućih struktura, radi samo o stvaranju i širenju mogućnosti izbora za populaciju koja se školuje. To je, naravno, zasljepljujući manevar jer ustvari se radi o sužavanju javnog sektora u korist širenja privatnog, a time i o raslojavanju i smanjenju dostupnosti obrazovanja za siromašnije segmente populacije.

Usporedno s podređivanjem i preoblikovanjem javnih sveučilišta u inkubatore osnovnih kompetencija i primjenjivih istraživanja, te uvođenjem poduzetnički orijentiranih privatnih visokoškolskih institucija (koje su isključivo usmjerene prema tržišno najzanimljivijim i posljedično dekontekstualiziranim modularnim studijskim programima), dolazi do promjena kako u poimanju znanosti, tako i u poimanju značenja znanja. Trendovi komercijalizacije i privatizacije znanosti te visokog školstva, u kombinaciji s idealom kratkoročne korisnosti, vode potpunom brisanju sfere tzv. *temeljnih* istraživanja, budući da ona ne donose neposrednu financijsku korist. Akademska zajednica se bez takvih istraživanja marginalizira, postaje sve provincijalnija i sve manje relevantna, bez obzira na stupanj međunarodnog sudjelovanja pojedinaca.

Usmjeravanje prema stručno-tehničkom tipu obrazovanja također prijeti smanjivanjem udjela istraživačkog, a povećanjem udjela nastavnog rada. To sa sobom nosi opasnost da se brojna sveučilišta degradiraju isključivo u nastavne institucije koje prenose informacije o znanju do kojeg se dolazi u drugim centrima. Konačan ishod tog procesa bio bi da sveučilišta ostanu sveučilišta samo po imenu, dok bi njihova supstancija nestala.

Ono što se generacijama stvaralo na dobrobit svih, postat će privatno vlasništvo nekolicine. Kako bi se spriječili potencijalno vrlo štetni efekti, trebalo bi prije svega *zaustaviti nekontrolirane procese daljnje privatizacije i komercijalizacije znanosti i visokog obrazovanja, kako u pogledu financiranja tako i u pogledu vlasništva*, a javni sektor obrazovanja sačuvati i financijski ojačan vratiti u stanje prije početka privatizacije i komercijalizacije. Dosadašnji procesi privatizacije ukazuju na potrebu za takvim rješenjima u svrhu očuvanja znanosti i visokog obrazovanja kao javnog dobra i društvenog resursa kojim zajednica mora znati raspolagati na dobrobit svih pripadnika, a ne uskog kruga privilegiranih pojedinaca. U protivnom prijeti realna opasnost da će pretvorba znanosti i obrazovanja u privatno vlasništvo, kao što smo to već vidjeli u drugim sferama (zdravstvo, javni prostori, prirodna dobra i dr.), uništiti pozitivne učinke javnog dobra.

Zato:

zahtijevamo da se pedagoške i istraživačke djelatnosti privatnih znanstvenih i visokoškolskih institucija ne podupiru s javnim financijskim i materijalnim sredstvima, a na račun javnih sveučilišta i visokoškolskih ustanova;

zahtijevamo da se precizno uredi odnosi između privatnih i javnih znanstvenih te visokoškolskih institucija; odnosno

zahtijevamo da se zakonski onemogući da pedagoški radnici ili istraživači javnih sveučilišta i visokih škola djeluju u privatnim institucijama jer to otvara prostor – kao što se to pokazalo u drugim sferama, na primjer u zdravstvu – korupciji, sukobu interesa i pogodovanju koje vodi prikrivenim monopolima (u istraživanju i nastavi) pojedinaca i interesnih skupina;

zahtijevamo također da se poslovanje javnih sveučilišta i instituta ne temelji na kontinuiranom »uvozu« usluga iz privatnog sektora (djelatnosti pomoćnih službi) kako se javnim sredstvima ne bi financirale tvrtke koje su u ime vlastitog profita ili opstanka na tržištu spremne žrtvovati temeljna radnička prava (pravo na plaću, pravo na plaćeni prekovremeni rad, pravo na ugovor o radu dulji od nekoliko mjeseci i dr.).

Sindikatski visokog obrazovanja i znanosti *Akademski solidarnost*, Visokoškolski sindikat Slovenije pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani i Skupina *Angažirani* zahtijevaju mobilizaciju svih potrebnih političkih, intelektualnih, materijalnih i drugih izvora koji su nužni za očuvanje i razvoj visokog obrazovanja, općeg obrazovanja i srodnih područja javnog dobra.

Zagreb/Ljubljana, listopad 2012.